

SALUDA I INTRODUCCIÓ

Fills predilectes i adoptius de la ciutat, regidors i regidores, familiars dels homenatjats d'esta nit, membres de les comunitats dels centres Escultor Ortells, Francesc Tàrrega, Angelina Abad i Dolores Cano. Senyores, senyors, molt bona nit i gràcies per acompanyar-nos en este acte en el qual retem homenatge a alguns dels nostres avantpassats més il·lustres. Homes i dones de Vila-real que, amb el seu llegat, han contribuït a fer més gran la nostra ciutat, i que representen algunes de les característiques que millor ens qualifiquen com a poble: la creativitat, la innovació i el tractar sempre d'avançar-nos al nostre temps.

Tenim un home que amb la seua música ha arribat a tots els racons del planeta. Una mestra que, amb les seues paraules, es dirigeix directament a l'ànima del que som. Un escultor que, a base de delicats cops, ha donat forma als principals símbols de Vila-real. I una comare que, amb la seua ciència, va ajudar a vindre al món, d'una manera més segura, a desenes de vila-realencs i vila-realenques. A reduir la mortalitat infantil en moments difícils de la història i a obrir pas a la dona en el llarg camí cap a la igualtat, en el qual tant ens queda per recórrer.

El talent i el treball d'estes persones ha generat un llegat per a tots

nosaltres impossible d'oblidar. Però tot i que els quatre són eterns per a la nostra memòria col·lectiva, faltava que també ho foren de manera oficial, amb les distincions que hui els atorguem públicament. Distincions que han estat recolzades per tots els que conformem l'Ajuntament i que donen carta d'oficialitat al sentiment d'admiració, orgull i gratitud que alberguem tots els vila-realencs cap ells.

FRANCESC TÀRREGA

A banda dels grans valors humans i professionals que els caracteritzen, tots ells tenen en comú que van nàixer en la segona meitat del segle 19.

Del més antic al més jove, qui primer ens ha omplert d'orgull va ser Francesc Tàrrega. Nascut en 1852, en una casa molt prop del santuari de Sant Pasqual, on els seus pares treballaven per a les mares clarisses. Quina coincidència del destí! Dos dels grans símbols de la nostra ciutat units per a penes uns metres de distància en 300 anys de diferència. Dos noms que formen part de la nostra història i que han donat a la nostra ciutat visibilitat i projecció internacional.

La història de Tàrrega abasta tots els sentits. El sentit de la vista, la que de xicotet Francesc va estar a punt de perdre en un accident en una séquia quan era menut, i que faria que son pare es bolcara en la carrera musical del fill.

El sentit de l'oït, el de la música que des d'eixe moment passaria a formar part central de la vida de Tàrrega i a la qual es va dedicar amb un talent innat, però també amb la passió i constància que el van dur de Vila-real a tot el món. Més de dues-centes composicions i una extensa i brillant carrera com a concertista i professor, han alçat al mestre a l'Olimp dels músics mundials.

Allà on anava, Tàrrega trobava inspiració, fent dels seus viatges una font de riquesa sensorial per a crear les seues obres. D'un viatge a Granada va sorgir "Recuerdos de la Alhambra", d'un altre a Alger, la "Danza Mora". I així desenes i desenes d'obres on tot el que assimilava l'ànima artística d'este vila-realenc es destil·lava després a través de les seues notes musicals.

I per suposat, si parlem de sentits, el que més és Francesc Tàrrega és el del tacte. El dels seus dits damunt les cordes, disfrutant del procés sense saber que estava fent història. Perquè Tàrrega va col·locar la guitarra en els escenaris de concerts i va ampliar d'una manera magistral les seues possibilitats tècniques i expressives. Amb ell, definitivament, la guitarra clàssica va adquirir un altra dimensió, tant ací com en tot el món. Una dimensió d'enorme bellesa, com ens ha demostrat fa uns moments Ana Archilés a la guitarra, amb la *Gran Jota*.

Per això, no és d'estranyar que, hui dia, Tàrrega seguisca sent Tàrrega. En un món on internet ens ofereix milers de vídeos musicals amb grans

estrelles mediàtiques, la música del mestre de Vila-real, sense artificis, segueix generant una gran emoció en tot el món.

Per exemple, un sol dels arxius de "Capricho Árabe" l'han vist en internet 19 milions de persones. Amb més de 5.000 comentaris de gent de tot el món que donen una idea de la grandesa de Tàrrega, també en els temps de Youtube i del vertigen de les xarxes socials. Els llig algunes d'estes reaccions, quasi totes en anglés a l'original.

"No sóc espanyol però hi ha alguna cosa en esta música que em fa sentir calfreds. És bell, evocador i desperta els racons mes profunds del meu ser."

"¿He mort i estic en el cel? Sí, al menys durant els 5 minuts que dura la cançó."

Comentaris i experiències que demostren que, 110 anys després de la seua mort, Tàrrega segueix més viu que mai.

Avui aprofitem l'ocasió per a ficar-lo de nou en valor, en l'inici d'un nou temps en la relació de Tàrrega amb Vila-real. En breu, constituïrem una comissió de treball per a impulsar alguns projectes molt interessants per a la promoció turística, educativa i de transferència del coneixement en els quals estem treballant, a través de la nostra marca de Ciutat de Congressos, Festivals i Esdeveniments. Els anime a tots a participar-hi.

Vivim ara dues fites importants, de les moltes que tindran lloc enguany, en honor a Tàrrega. Aquest reconeixement públic que celebrem hui i també l'adquisició en defensa de lo nostre, per al poble, de l'espectacular i emotiu Gran Casino, que recuperarem per a l'ús públic i social, juntament amb el teatre que portava el seu nom: la Ta-Go-Ba (Tàrrega, Goterris, Barrachina). Aquest teatre de 1910 ens ofereix una excel·lent oportunitat de relançament cultural a Vila-real.

Perquè, quan recuperem poble, avancem com a ciutat.

DOLORES CANO

Seguint amb l'ordre d'antiguitat, la següent Filla Predilecta és Dolores Cano Royo. Ella va nèixer en 1858 i cap a finals de segle 19 seria ella mateixa la que acompanyaria en el naixement a generacions de vila-realencs i vila-realenques. Quan Dolores va nèixer, Vila-real tenia uns 10.000 habitants, i cap a finals de segle, quan era ella qui duia els xiquets al món, ja n'eren més de 14.000. Un poble en ple creixement, tot i les epidèmies de la segona meitat de segle.

Un poble de base agrària, amb una economia centrada en el conreu d'hortalisses, cereals, oliveres, vinyes o moreres, on van apareixent les primeres manufactures. Un moment històric especialment crucial per a Vila-real, com va ser la introducció de la taronja.

Les millores urbanes i higièniques, la construcció de pous i la conversió a terrenys de regadiu marcaven l'evolució de l'època. En eixe context, és on trobem a Dolores Cano. Filla i neta de comares, un ofici que durant molt de temps es va fonamentar en la transmissió dels coneixements entre generacions de dones de la mateixa família.

La jove Dolores havia adquirit eixos coneixements de sa mare, Bàrbara Royo, i la seua àvia, Maria Ferrer, però no es va quedar ací i va voler donar un pas més. D'aquesta manera, es va convertir en la primera comare de Vila-real amb titulació acadèmica, en obtenir el títol d'Infermeria i de comare a la Universitat de València.

Una dona pionera, avançada al seu temps, que va aconseguir estudiar i obtenir un títol universitari en una època en què la formació era un camp vedat per a les dones, que, si volien estudiar, necessitaven encara el permís de l'home. Una dona de ciència, que, en una lluita encara incipient per la igualtat, va obrir el camí de generacions futures. Com Maria Pilar Pons, també matrona, a qui vam reconèixer també amb el premi 20 de Febrer en l'any 2018.

Un orgull per als seus descendents, com ens ha demostrat África Bovaira en les seues paraules, i també per a tota la ciutat. El teu treball d'investigació, África, juntament amb Elia Guinot, ens ha permés descobrir i conèixer una persona fascinant, avançada al seu temps, que ja sentim tots nostra.

Però el més important és que, amb aquella titulació, el coneixement empíric transmés per mares i àvies i que ja tenia Dolores, s'ampliava amb la incorporació de les últimes innovacions europees en el camp de la higiene. Aquest fet va canviar per sempre el món dels parts, tot reduint la mortalitat del 25% al 1,27%. Un de cada quatre xiquets i xiquetes que naixien, es morien.

Vila-real li deu molt a Dolores Cano per la modernització que va introduir en els parts. Però és que, fins i tot, molts vila-realencs el que li deuen, literalment, és la vida. Pensem en la importància d'açò, perquè potser algú dels que estem ací li devem la nostra existència al fet que Dolores Cano li salvava la vida a algun avantpassat nostre.

Un estudi de Harvard determina la probabilitat que tenim cada persona de nàixer. Diuen que és la mateixa que si dos milions de persones s'ajuntaren per jugar amb un dau de mil bilions de cares, i que tots els jugadors tragueren exactament el mateix número. Una probabilitat quasi impossible, però real. Així és com, en eixa màgia de combinacions increïbles, es produeix el miracle de la vida i venim al món.

Dolores ja té al seu nom un excel·lent centre de salut al barri del Pilar, que compleix enguany 10 anys. Vull, des d'ací, fer públic l'agraïment del poble de Vila-real a l'extraordinari equip de professionals que, dia a dia, como Dolores va fer en el seu temps, es deixa la pell per la salut de tots i de totes.

Centre de salut inserit, per cert, en el departament de salut de la Plana, que també està d'enhorabona enguany, amb la celebració del vintè aniversari de l'hospital de la Plana. Hui hospital universitari, autèntic orgull per als vila-realencs i vila-realenques. Felicitacions també a tot l'equip directiu i sanitari del centre, en un aniversari que tindrem ocasió de celebrar com mereix al llarg de l'any.

Vila-real tenia un deute amb Dolores Cano, i hui donem un passet més per saldar-lo. En un moment de dificultats en les vocacions científiques, especialment per a les dones, amb només un 4,2% d'adolescents interessades en estudis de ciència, el seu exemple és fonamental.

Dolores és una excel·lent ambaixadora de la nostra marca de Ciutat de la Ciència i la Innovació. I, per això, enguany Destaca, la nostra fira de transferència tecnològica i de coneixement, que celebrarà al novembre la quarta edició, es dedicarà a posar en valor el paper de la dona en la ciència. Perquè sense ciència, no hi ha futur.

En esta tasca, comptarem, com sempre, amb el treball incansable de la Càtedra d'Innovació Ceràmica Ciutat de Vila-real i de la Universitat Jaume I, puntals de la ciutat innovadora que som.

JOSE PASCUAL ORTELLS

Qui sap si un dels xiquets que van vindre al món gràcies a Dolores Cano va ser Jose Pascual Ortells, nascut el 7 de juny de 1887 a la casa familiar del carrer Tremedal.

La història d'Ortells és la història d'una passió. Un passió innata, quasi obsessiva, que, unida al seu talent, es va convertir en el seu mitjà de vida. I és que des de ben menut, el xicotet Ortells tractava d'extraure formes i dimensions a allò que aparentment era un objecte mut i sense ànima. Agafant els clarions de l'escola, per tallar diminutes formes de tot allò que passava per la seua imaginació. Hui, és una escola la que porta el seu nom amb molt d'orgull.

Afortunadament, els pares i els mestres van recolzar eixa passió i talent, i Ortells va rebre les seues primeres classes en el taller vila-realenc d'un altre artista extraordinari, Pasqual Amorós. D'ell aprendria les primeres nocions d'escultura, art que va acabar dominant a base d'aprenentatge en els millors centres de València i Madrid, França i Itàlia.

Tant era el seu talent que se li va encarregar l'escultura de la reina Victòria Eugènia en 1929. Tot i el seu periple per Espanya i part d'Europa, Ortells va estar sempre lligat al Vila-real del seu cor.

D'ell ens han quedat obres mestres de la imatgeria religiosa, que, arreu d'Espanya, són capaces de concentrar tota l'emoció dels fidels. Obres com les imatges del Crist Jacent, la Verònica o l'Ecce Homo, ànima de les nostres confraries, que contribueixen a fer encara més gran la nostra Setmana Santa, declarada d'interés turístic provincial i, molt prompte, estic segur que també autonòmic.

Però Ortells ens va deixar molt més que imatgeria religiosa. Les seues obres es colen pels racons més representatius de Vila-real, com el paratge del Termet, amb l'emotiu Pastoret, Sant Pasqual o la Caixa Rural. Fent de la nostra ciutat, un museu a l'aire lliure digne de visita.

Però si alguna cosa hem d'agrair-li a Ortells és haver sabut transmetre el seu saber fer a noves generacions d'artistes que han seguit fent cada vegada més gran Vila-real. Aquell xiquet nascut al carrer Tremedal va ser molts anys després mestre de Llorens Poy, qui va trobar en Ortells un geni en qui inspirar-se, tal com ens acaba de recordar el seu nebot, Antonio Carlos Llorens. Ara, els dos són Fills Predilectes i són dos dels majors escultors no sols de Vila-real sinó de tota Espanya.

Aprofitem aquesta excel·lent oportunitat per a relançar la seua figura i la de tots aquells vila-realencs que, amb el seu talent i sensibilitat, ens han ajudat a omplir l'ànima, el cor i els sentiments de la nostra gent.

ANGELINA ABAD

L'homenatjada més recent és Angelina Abad, nascuda en 1893. Una ment inquieta, una intel·lectual, una dona de lletres que va fer del seu poble natal un dels eixos centrals de la seua obra poètica.

Angelina va obtenir el títol de mestra, com sa mare, i va donar classes a Girona i a la seua Vila-real natal. Sabedora de la importància de

l'educació, especialment per a les dones de l'època, va insistir perquè les seues filles també feren la carrera de mestra. Imaginem que se sentiria molt orgullosa de saber que els xiquets i xiquetes de Vila-real tenen hui en dia un col·legi que porta amb orgull el seu nom.

El resorgiment cultural dels anys 20 va fer eclosió en Angelina i va fer que la poetessa tinguera una activa presència en la vida social i cultural de Vila-real. Allà on hi havia un acte cultural, allà estava ella.

Una dona de múltiples cares, que va treballar als arxius de l'Ajuntament, va redactar cròniques de Vila-real i va escriure textos teatrals per a Els XIII, sense oblidar les seues col·laboracions, com a rosariera, amb el Rosari i les "Hojas de Rosa". Podem imaginar els versos que hui dedicaria a la congregació del seu cor, amb motiu del 200 aniversari del Rosari, que commemorarem enguany. 200 anys d'una entitat bolcada en la vida religiosa, social i cultural de la ciutat, sense la qual no podríem entendre el Vila-real de hui.

Però si per una cosa va destacar Angelina va ser per la seua prolífica creació poètica, amb més de 200 poemes. Versos dels quals hem tingut una excel·lent mostra en les veus dels alumnes del col·legi Angelina Abad, Andrea i Vega. Poemes que reflecteixen l'actualitat, parlen de temes religiosos o de les vessants més espirituals del seu caràcter. També la seua terra natal era font habitual d'inspiració per a les seues paraules. Així, en el poema titulat "Patria mía", expressa:

*En el jardín risueño de la Plana,
brotó una delicada y linda rosa;
transformándose en flor maravillosa
por su hermosura y gracia soberana.*

*Flor que el vergel bellísimo engalana
brillando como joya esplendorosa,
engarzada en la tierra generosa
que sabe conservarla siempre ufana.*

*Esa flor, eres tú, ciudad amada.
Eres la rica joya aprisionada
en el vergel bellísimo, ideal*

*¡Sean pues las estrofas de mi canto,
la vibrante expresión del amor santo
que te profeso a ti, Villarreal!*

És sols una mostra del dibuix poètic que Abad va traçar de tot allò que Vila-real simbolitzava per a ella: els patrons, el fervor religiós, els personatges locals, els paisatges de la infantesa. Un dibuix que ens ajuda a comprendre un poc més la Vila-real de les primeres dècades del segle vint, i per tant, també la Vila-real de hui en dia.

Angelina és una excel·lent ambaixadora d'una vocació, més que professió, la de mestra. Quant li devem als mestres! I és que, amb la família, ens converteixen en les persones que som. Mai agraiem prou la seua tasca en el progrés i la pacífica convivència en comunitat.

Angelina és l'exemple més clar del que volem treballar des de l'Ajuntament, tots junts, en la nostra marca de Ciutat Educadora. La coresponsabilitat de tota la societat en l'educació al llarg de la vida.

S'educa de moltes maneres, i es construeix poble també de moltes maneres. Angelina educava en les aules, però ho feia també conreant l'estima per Vila-real, per la cura de lo nostre, en les seues poesies i textos literaris. Tot lo bo comença per l'estima i ella ens ha ajudat endinsant-se en el nostre cor, generació rere generació, a estimar més el nostre poble.

Vull fer avui, aprofitant l'ocasió, un reconeixement públic als escriptors, dels quals la nostra ciutat està ben nodrida, i a qui no sempre els reconeixem la seua llavor en la tasca de l'educació col·lectiva.

COMIAT

Francesc Tàrrega, Dolores Cano, Jose Ortells, Angelina Abad. Quatre noms que formen part de la història de Vila-real i que en ple 2020 han rebut l'homenatge de tota la ciutat. Són Fills i Filles Predilectes, part ja d'una noble llista de personalitats en la que ens enorgullim també de comptar amb noms il·lustres com Juan Flors, Diego Perona, Juan Bautista Llorens, Vicente Llorens Poy, Jordi Garcia Candau, José Soriano, Rafael Beltrán Moner, Héctor Colonques, Manuel Colonques, José Gómez Mata, Dolores Cortés, o els Fills Adoptius Vicente Enrique

y Tarancón, Fernando Roig i mosén Guillermo Sanchis.

Tots els qui formen i han format Vila-real mereixerien reconeixement en una ciutat treballadora, emprenedora, acollidora i valenta. Però la societat, en les normes que ens hem donat, seleccionem aquells que ja són símbols, exemples, en representants de tants altres. Espills per a seguir l'exemple i seguir avançant. Aquells als qui volem parèixer-nos.

Noms clau en la nostra història recent, en la cultura, l'economia o la societat d'una Vila-real que entrellaça valors de poble, d'arrels i tradició, amb vocació de ciutat moderna i avançada al seu temps, en una dicotomia que ens fa únics. La Vila-real que no s'acomoda ni es complau en tot allò que aconsegueix, que és molt, sinó que mira sempre un pas més enllà –sempre amb humilitat i seguint l'exemple del nostre patró, sant Pasqual- per a millorar i marcar el pas en el món que ens envolta. El món del segle XIX i primeries del XX i el món vertiginós, competitiu, difícil i apassionant en el qual vivim hui en dia.

Aquest és, precisament, el valor d'un acte com el que hem celebrat hui, emmarcat en les nostres festes fundacionals. El de reconèixer aquells que han fet i fan cada dia més gran el nostre poble, la nostra ciutat, per a servir-nos d'espill, de guia i d'exemple. Perquè, com diu el proverbi xinés, *"quan begues aigua, recorda sempre la font"*.

Gràcies als familiars dels homenatjats que ens han pogut acompanyar hui; sentim, com vosaltres, l'orgull de comptar entre els nostres a gent

de l'excel·lència, talent i humilitat dels nostres Fills Predilectes. Gràcies també als directors dels col·legis Escultor Ortells, Angelina Abad, institut Francesc Tàrrega i el centre de salut Dolores Cano Royo, així com a tota la comunitat educativa i sanitària, per mantenir sempre viva l'estima i la memòria d'estos quatre grans de Vila-real.

Una agraïment també especial a Ana Archilés, l'alumnat de l'Angelina Abad, Juan Navarro, Antonio Carlos Llorens, Àfrica Bovaira, Novatègia i Mónica Benavent per haver fet possible este acte. Al cor de xiquets i xiquetes dels col·legis Pintor Gimeno Barón i Botànic Calduch que tot seguit escoltarem, i, com no, també al personal de l'Auditori.

A tots vostès, senyores i senyors, gràcies per la seua presència. Que l'acte que acabem de celebrar ens haja servit a tots per recordar que, junts, Vila-real ha estat sempre, és i serà bressol d'homes i dones grans d'esperit, talent, esforç i vocació de lluita per superar-nos, sempre.

M'acomíade amb una frase de Sant Agustí: *“Es mejor cojear por el camino que avanzar a grandes pasos fuera de él. Pues quien cojea por el camino, aunque avance poco, se acerca a la meta. Mientras que, quien va por fuera de él, cuanto más corre, más se aleja”*.

Seguint l'exemple de Francesc Tàrrega, Dolores Cano, José Ortells i Angelina Abad, Vila-real avançarà pel bon camí.

Molt bona nit a tots i a totes. Visca Vila-real!